

УДК 355.358:378

Сергій Валентинович СІНКЕВИЧ,
*кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри
загальновійськових дисциплін Національної академії Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

РОЛЬ І МІСЦЕ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННІ ОКРЕМИХ ЗАХОДІВ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОГО, ХІМІЧНОГО ТА БІОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ

Статтю присвячено систематизації ролі і місця науково-педагогічного складу, начальника служби радіаційного, хімічного, біологічного захисту та екологічної безпеки, командирів курсантських підрозділів та інших посадових осіб вищого військового навчального закладу в організації та здійсненні технічного забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту підрозділу в контексті введення в експлуатацію, приведення в готовність до використання згідно з призначенням, експлуатації, зберігання, технічного обслуговування засобів індивідуального захисту, а також відповідної технічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Ключові слова: *місце; окремі заходи, радіаційний, хімічний та біологічний захист; різні категорії військовослужбовців; роль; технічне забезпечення.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність професійної діяльності науково-педагогічного складу кафедри загальновій-

ськових дисциплін факультету охорони та захисту державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького прямо залежить від постійного підтримання тісної взаємодії з відділами і службами, що мають відношення до всебічного забезпечення навчально-виховного процесу у зазначеному вищому військовому навчальному закладі, а також з командним складом курсантських підрозділів. Навчально-методичне забезпечення (методичні розробки, плани проведення занять, дидактичні матеріали), навчально-матеріальна база (навчальні містечка або майданчики) та плани імітаційних заходів розробляються і готуються до використання за призначенням за безпосередньої участі науково-педагогічного складу. Поряд із цим екіпування курсантів часто стає вирішальним чинником, який може істотно знизити якість проведення різних видів занять з військово-спеціальних дисциплін у польових умовах та на який науково-педагогічний склад може впливати під час проведення занять тільки частково.

Не є винятком і практичні польові заняття з навчальної дисципліни “Радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів”. Під час навчального збору з курсантами першого курсу – загальновійськової підготовки – заняття із зазначеної навчальної дисципліни спрямовані на вивчення ними призначення, загальної будови, складових комплекту, захисних властивостей засобів індивідуального захисту, а також курсанти отримують практичні навички з їх використання.

З метою недопущення зниження ефективності практичної складової загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників науково-педагогічний склад постійно бере участь у технічному забезпеченні радіаційного, хімічного та біологічного захисту. На нашу думку, короткий огляд ролі і місця посадових осіб щодо порядку введення в експлуатацію, приведення в готовність до використання згідно з призначенням, експлуатації, зберігання, технічного обслуговування засобів індивідуального захисту з урахуванням технічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників дозволить систематизувати відповідну діяльність різних категорій посадових осіб.

Результати аналізу останніх досліджень показують, що значна кількість провідних вітчизняних науковців досліджували педагогічні й мето-

дичні аспекти підготовки та проведення різних видів навчальних занять (В. В. Райко [1], М. І. Кабачинський [2], С. В. Сінкевич [3; 4; 5], О. Я. Гнидюк [6] та ін.). Проте поза увагою науковців на цей час залишаються наукові підходи до підготовки екіпірування курсантів – одного з чинників, які істотно впливають на якість проведення різних видів занять з військово-спеціальних дисциплін у польових умовах.

Метою статті є систематизація ролі і місця науково-педагогічного складу, начальника служби радіаційного, хімічного, біологічного захисту та екологічної безпеки, командирів курсантських підрозділів та інших посадових осіб вищого військового навчального закладу в організації та здійсненні технічного забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту підрозділу в контексті введення в експлуатацію, приведення в готовність до використання згідно з призначенням, експлуатації, зберігання, технічного обслуговування засобів індивідуального захисту, а також відповідної технічної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технічне забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту (РХБ захисту) організовують і здійснюють з метою забезпечення органів Державної прикордонної служби України (ДПСУ) озброєнням і засобами радіаційного, хімічного та біологічного захисту (засобами захисту), підтримання їх у справному стані та постійній готовності до бойового застосування, забезпечення надійної роботи, швидкого їх відновлення [7, с. 6].

Під органами Державної прикордонної служби України відповідно до Інструкції [7, с. 5] розуміють регіональні управління, органи охорони державного кордону, загони Морської охорони, підрозділи спеціального призначення, органи забезпечення, установи та заклади Державної прикордонної служби України.

Технічне забезпечення РХБ захисту планує та організовує одночасно з радіаційним, хімічним і біологічним захистом оперативно-службової діяльності щодо охорони державного кордону начальник служби радіаційного, хімічного, біологічного захисту та екологічної безпеки (НС РХБ захисту та екобезпеки) органу ДПСУ, а там, де посаду НС РХБ захисту

та екобезпеки штатом не передбачено, – заступник начальника органу ДПСУ з озброєння.

Під засобами захисту у ДПСУ розуміють: засоби індивідуального захисту; засоби колективного захисту; засоби радіаційної, хімічної та неспецифічної біологічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю, збирання та обробки інформації про радіаційну й хімічну обстановку; засоби спеціальної обробки; димові засоби; запалювальні засоби та засоби оповіщення; засоби технічного обслуговування і ремонту, контролю, перевірки, регулювання засобів захисту та навчально-тренувальні засоби; морські засоби захисту [7, с. 8].

Забезпечення підрозділів засобами захисту здійснює служба РХБ захисту та екологічної безпеки безпосередньо зі складу зберігання засобів захисту органу ДПСУ. Засоби захисту одержує старшина підрозділу за заявкою, підписаною начальником органу ДПСУ, і накладною (форма № 2), підписаною начальником служби РХБ захисту та екобезпеки органу ДПСУ. У разі одержання великої кількості або нових зразків засобів захисту приймання провадить особисто командир підрозділу. Старшина (командир) підрозділу, одержуючи засоби захисту, повинен здійснити їх зовнішній огляд, а також перевірити комплектність і працездатність. Командир підрозділу після одержання старшиною на складі органу ДПСУ засобів захисту зобов'язаний особисто оглянути їх і переконатися у справності [7, с. 36]. Здавання засобів захисту на склад органу ДПСУ провадять за накладною (форма № 2). Перед здаванням на склад виробі оглядає командир підрозділу, спеціально виділені військовослужбовці проводять їх технічне обслуговування. Вироби укомплектовують позначеними ЗІП, заповненими формулярами (паспортами). Під час приймання на склад начальник служби РХБ захисту та екобезпеки і начальник складу зберігання засобів захисту здійснюють перевірку якісного стану, категорійності та технічного стану виробів [7, с. 37].

Для проведення занять засоби захисту особовому складу видає черговий підрозділу згідно з розпорядженням командира підрозділу. У разі надходження в підрозділ сигналів переходу до вищих ступенів бойової готовності видавання засобів захисту провадить одночасно з видачею зброї і боеприпасів черговий підрозділу самостійно. Засоби захисту, які

видані особовому складу, записують у книгу обліку (форма № 37 а), яка постійно зберігається в чергового підрозділу. Після повернення особового складу в підрозділ черговий перевіряє наявність, комплектність і справність засобів захисту (після тренувань, занять і їх технічного обслуговування у складі підрозділу справність і комплектність перевіряє начальник підрозділу) і розписується про приймання у книзі обліку (форма № 37 а).

Якщо під час приймання засобів захисту виявляють їх недостачу або псування, черговий підрозділу, старшина (командир) підрозділу або інша особа, що проводила перевірку, зобов'язані негайно доповісти про це по команді [7, с. 38].

Експлуатацію засобів захисту організують з метою забезпечення постійної високої бойової готовності ДПСУ до виконання оперативно-службових завдань в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження. З огляду на це на науково-педагогічний склад покладено такі функції: участь у плануванні експлуатації та ремонту засобів захисту; участь у закріпленні засобів захисту поточного забезпечення за курсантами навчальних груп; забезпечення глибоких знань майбутнім офіцерам-прикордонникам з будови засобів захисту, що знаходяться в них на озброєнні та забезпеченні, правил їх експлуатації та технічного обслуговування, викладених у нормативно-технічній документації; участь та контроль якості проведення технічного обслуговування в установлені терміни; участь у своєчасній організації ремонту з додержанням технології його виконання; виховання в курсантів дбайливого ставлення до засобів захисту, почуття відповідальності за постійну готовність їх до бойового застосування; участь у постійному контролі за обліком і технічним станом засобів захисту.

За правильну експлуатацію засобів захисту і підтримання їх у справному стані відповідають начальники органів ДПСУ, НС РХБ захисту та екобезпеки, начальники ремонтних підрозділів і хімічних майстерень, начальники складів засобів захисту, дозиметристи підрозділів, а також військовослужбовці, за якими виробі закріплені.

Для технічного обслуговування і приведення засобів захисту у справний стан, а також для дообладнання і впорядкування парків у кожному

органі ДПСУ під керівництвом начальника органу і командирів підрозділів проводять паркові дні. У парковий день здійснюють:

огляд засобів захисту командирами (начальниками) підрозділів і особами, за якими вироби закріплені;

технічне обслуговування виробів та усунення виявлених під час огляду несправностей;

перевірку наявності, справності та правильності укладання запасних інструментів і приладдя на спеціальних машинах, приладах і установках, за необхідності – приведення їх у справний стан;

перевірку справності протипожежного інвентарю та облаштування засобів сигналізації, освітлення парків і усунення виявлених недоліків;

технічне обслуговування паркового устаткування, ремонт паркових приміщень та інші роботи [7, с. 56].

Засоби захисту в підрозділах утримують тільки в справному стані закріпленими за військовослужбовцями, у межах штатної чисельності та чинних норм належності.

Умілого використання засобів індивідуального і колективного захисту досягають постійними тренуваннями особового складу в експлуатації їх на практичних заняттях і тактичних навчаннях.

Приведення засобів індивідуального захисту в готовність до експлуатації за призначенням починають з підбору їх за розмірами [8, с. 54, 57, 64–67]. Потім здійснюють контроль комплектності зовнішнім оглядом, припасуванням з урахуванням індивідуальних особливостей військовослужбовців.

Правильність припасування лицевих частин спочатку встановлюється перевіркою герметичності поза зараженою атмосферою кожним військовослужбовцем самостійно. Технічну перевірку фільтруючих та ізолюючих протигазів і результати припасування лицевих частин здійснюють у наметі (спеціальному приміщенні) із парами хлорпікрину.

Повторну технічну перевірку з використанням технічних засобів проводять після одержання в користування протигазу або заміни лицевої частини, на початку зимового й літнього періодів навчання, у бойових умовах – згідно з розпорядженням начальника, НС РХБ захисту та екобезпеки органу ДПСУ.

Перевірку правильності припасування лицевої частини і технічну перевірку протигазу проводять під керівництвом командира підрозділу. При цьому обов'язкова присутність лікаря (фельдшера) із засобами першої медичної допомоги. Організацію перевірки протигазів і забезпечення безпеки покладають на начальника і НС РХБ захисту та екобезпеки органу ДПСУ.

Під час перевірки ізолюючих протигазів здійснюють контроль справності окремих вузлів (дихального мішка, клапана надлишкового тиску і сполучної трубки – за допомогою манометра) і заповнюють картку-формуляр.

Для перевірки герметичності виданих лицевих частин використовують спеціально виділені ізолюючі протигazi і регенеративні патрони з розрахунку один ізолюючий протигаз і регенеративний патрон на 10 чоловік. Допуск на право роботи в ізолюючому протигазі оформляє щорічним наказом начальник органу ДПСУ.

Під час підготовки засобів індивідуального захисту до роботи вироби з гуми і прогумованих матеріалів протирають вологим ганчір'ям для видалення тальку. Внутрішні поверхні лицевих частин фільтруючих та ізолюючих протигазів, корпуси захисних окулярів і респіраторів, які експлуатувалися, дезінфікують спиртом або двовідсотковим розчином формаліну [7, с. 54–55].

Науково-педагогічним складом систематично проводяться інструкторсько-методичні заняття з командирами курсантських підрозділів щодо порядку підготовки (обслуговування), експлуатації та зберігання засобів індивідуального захисту. Фільтруючі протигazi, які знаходяться в експлуатації та закріплені за курсантами, зберігають у відведених місцях разом з речовими мішками або в спеціальних шафах, що встановлюють у кімнаті для зберігання військового майна разом з засобами індивідуального захисту шкіри. На кожному такому місці наклеюють ярлик з номером фільтруючого протигазу, а також військовим званням, прізвищем та ініціалами особи, за якою він закріплений. Сумку з фільтруючим протигазом ставлять биркою назовні, плечовий ремінь заправляють усередину. Бирку виготовляють розміром 3x5 см і пришивають на ліву бічну стінку сумки для протигазу, на ній указують номер фільтруючої протигазової

коробки, прізвище й ініціали військовослужбовця, за яким закріплений фільтруючий протигаз, розмір лицевої частини. На бирках для протигазів типу ПМК, ПМК-2 додатково вказують номер затягування на лямках.

Засоби індивідуального захисту шкіри зберігають у речових мішках або спеціальних шафах, що встановлюють у кімнаті для зберігання військового майна. На чохлах для плащів ОП-1М, захисних панчіх і рукавиць підшивають бирки розміром 3×5 см. Бирки пришивають: на чохол для плаща ОП-1М – між шпешками з зовнішнього боку; на чохол для панчіх і рукавиць – на клапан чохла. На плащах без чохлах бирку кріплять до лямки на капюшоні. На бирці вказують прізвище й ініціали військовослужбовця, за яким закріплені засоби захисту шкіри, і розмір засобів захисту шкіри [7, с. 118–119].

Крім інструкторсько-методичних занять з командирами курсантських підрозділів, перед практичними заняттями щодо порядку використання засобів індивідуального захисту з курсантами проводяться групові заняття з теоретичним висвітленням особливостей окремих заходів технічного забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту підрозділу з урахуванням того, що перед науково-педагогічним складом на заняттях знаходяться майбутні офіцери [8].

Висновки. Чітке усвідомлення та виконання посадовими особами вищого військового навчального закладу системи планувальних та організаційних заходів технічного забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту підрозділу за належної взаємодії з науково-педагогічним складом кафедри загальновійськових дисциплін дозволяє максимально знизити вплив підготовленості екіпірування курсантів до практичного використання. На прикладі систематизації ролі і місця посадових осіб щодо технічного забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту підрозділу, на нашу думку, доцільно організувати за аналогією спільні засідання кафедр та відповідних структурних підрозділів вищого військового навчального закладу з питань вироблення спільної стратегії щодо забезпечення якісного проведення всіх видів навчальних занять.

Перспективами подальших розвідок за визначеним напрямом є опрацювання методичних рекомендацій щодо підготовки майбутніх офі-

церів-прикордонників до використання (експлуатування) й інших засобів захисту.

Список використаної літератури

1. Райко В. В. Методика підготовки та проведення тактико-стройових занять з майбутніми офіцерами запасу / В. В. Райко // Збірник наукових праць № 56/2010. Серія: педагогічні та психологічні науки / гол. ред. Л. М. Романишин – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2010. – С. 111–114.

2. Кабачинський М. І. Особливості використання інтерактивних методів навчання при вивченні військово-спеціальних дисциплін у вищому військовому навчальному закладі / М. І. Кабачинський, Т. В. Бунеев, С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2013. – № 3(68). – С. 103–112.

3. Сінкевич С. В. Методичні аспекти організації та проведення ротного тактичного навчання з майбутніми офіцерами запасу / С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2013. – № 4(69). – С. 239–247.

4. Сінкевич С. В. Методика використання імітаційних засобів на польових заняттях з військово-спеціальних дисциплін / С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 1(70). – С. 157–164.

5. Сінкевич С. В. Застосування евристичного методу навчання – основа випереджального характеру професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників / С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 2(71). – С. 141–148.

6. Гнидюк О. Я. Методичні рекомендації науково-педагогічному складу кафедри тактики прикордонної служби щодо підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до роботи з населенням прикордонних областей / О. Я. Гнидюк // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 2(71). – С. 54–63.

7. Інструкція з технічного забезпечення радіаційного, хімічного та біологічного захисту органів Державної прикордонної служби України. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2005. – 220 с.

8. Екологічна безпека, радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів : навч. посібн. / М. М. Видиш, А. А. Бевз, С. В. Сінкевич, Т. В. Бунеев. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2004. – С. 51–78.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Бунеев Т. В.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2014.

Синкевич С. В. Роль и место разных категорий военнослужащих в организации и осуществлении отдельных мероприятий технического обеспечения радиационной, химической и биологической защиты

Статья посвящена систематизации роли и места научно-педагогического состава, начальника службы радиационной, химической, биологической защиты и экологической безопасности, командиров курсантских подразделений и других должностных лиц высшего военного учебного заведения в организации и осуществлении технического обеспечения радиационной, химической и биологической защиты подразделения в контексте ввода в эксплуатацию, приведения в готовность к использованию по назначению, эксплуатации, хранения, технического обслуживания средств индивидуальной защиты, а также соответствующей технической подготовки будущих офицеров-пограничников.

Ключевые слова: место; отдельные мероприятия; радиационная, химическая и биологическая защита; различные категории военнослужащих; роль; техническое обеспечение.

Sinkevych S. V. Role and place of different categories of military personnel in the organization and implementation of certain technical measures for radiation, chemical and biological protection

The article deals with the systematization of the role and place of scientific and training staff, chief of radiation, chemical, biological protection and ecological safety service, commanders of cadets' units and other officials of the higher military educational establishment in organization and implementation

of technical support for units' radiation, chemical and biological protection in the context of commissioning, making ready to use, operation, storage, maintenance of personal protection means, as well as relevant technical training of future border guard service officers.

The efficiency of professional activity of the scientific and pedagogical staff of the general military disciplines department of the state border guard and protection faculty of the National Academy of state border guard service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky depends on maintaining a constant and close interaction with departments and services related to comprehensive support of educational process in the higher military educational establishment, and with command staff of the cadets' units. Training and methodological support (methodological recommendations, lessons plans, and didactic materials), training material (training camps or sites) and plans of simulation activities are designed and ready to use with the direct participation of training staff. Along with this, the cadets' outfit often becomes the deciding factor, which can significantly reduce the quality of the different types of military and special disciplines field classes. The teaching staff can affect it during practice only partially.

A clear understanding and fulfillment of officials of higher military educational establishments the planning system and the organizational measures within the technical support for radiation, chemical and biological protection units for proper interaction with the scientific and pedagogical staff of the general military disciplines department allow to minimize the impact of cadets' outfit preparedness to practical use. On the example of the systematization of the officials of the maintenance of radiation, chemical and biological protection units role and place, in our opinion, it is expedient to organize a similar joint meeting of departments and the relevant structural units of the higher military educational establishment on issues of a general strategy for ensuring the quality of all types of lessons.

Keywords: *location; separate measures; radiation, chemical and biological protection; various categories of servicemen; role; technical support.*